

Domedagsprofeterna

Hur allvarligt är läget för svensk ekonomi? Under hösten har den ena dystra konjunkturrapporten efter den andra presenterats. Står vi inför ett par år av standardsänkningar och omställningar varefter det svenska välståndandet återigen kommer att börja göra sig gällande, eller är dagens kris ett uttryck för så djupgående förändringar i förutsättningarna för svensk ekonomi att vi har att vänta flera decennier av magra år?

Den senare uppfattningen framlade professor Erik Dahmén i ett föredrag om den ekonomiska krisen. Han påpekade – och däri har han naturligtvis rätt – att detta att skylla dagens ekonomiska svårigheter på oljekrisen och 1975/76 års avtalsuppgörelse, det påminner om gossen som efter att ha satt i sig 24 plommon konstaterar att det måste ha varit något fel på det 25:e eftersom han började må illa.

Sveriges ekonomiska kris har sina rötter i 50- och 60-tal, i den socialdemokratiska politiken, som konsekvent ökat den offentliga sektorn och i den processen i stegrad takt sugit resurser från näringslivet. Det gick bra till en början. Svenskt näringsliv besatt under 50-talet en utmärkt konkurrensförmåga, och en sönderslagen värld ropade efter svenska kvalitetsprodukter. Med en hög tillväxttakt i ekonomin och stora exportinkomster gick det bra att föra folkhemspolitik och både genomföra för statskassan kostsamma reformer och samtidigt lämna utrymme för en privat standardökning för folkflertalet. Den växande offentliga sektorn och en ökad grad av statlig styrning förvandlade så småningom Sveriges privatkapitalistiska ekonomi till den sk blandekonomin. Men denna

var inte något stabilt nytt ekonomiskt system som så många utländska beundrare trodde när de på 60-talet kom till Sverige för att studera det svenska undret. Nej, blandekonomin när den var som bäst, säg på slutet av 50- och början på 60-talet, var en "happening" på svensk ekonomis väg från den utpräglade marknadshushållningen till en allt mera statsdirigerad ekonomi.

Under 60-talet började saker och ting hända. AP-fonderna började i all stillhet plocka sparande från företagsamheten till det offentliga kassakistor. Socialdemokratin radikaliserades. Mjölkkossan näringslivet, som de gamla socialdemokraterna respekterat och vårdat sig om, blev i växande utsträckning utsatt för hätska angrepp från den nya s-generationen. Profitörer blev det gängse namnet på Sveriges företagare. 1966/67 lanserades den sk nya näringspolitiken och vi fick en industriminister, som tycktes uppfatta som sin huvuduppgift att i konkurrens med det enskilda näringslivet starta statliga företag. Stafettväxlingen från Tage Erlander till Olof Palme förde vidare på det socialistiska reglerandets väg.

Omvärlden stod samtidigt inte stilla. I- och u-länder byggde upp sitt näringsliv. Erik Dahmén påpekade att OECD:s serier av relativa arbetskraftkostnader och produktivitet invagat Sverige i falsk trygghet under 60- och 70-talen. Genom att serierna ger medeltalet för varje lands produktionskostnader och produktivitet, har de inte tillräckligt fångat upp konkurrenskraften hos nya länders högteknologiska produkter. I u-länderna lever ofta en gammaldags ekonomi sida vid sida med den nya, och genomsnitts-

siffrorna ger därmed en missvisande bild av produktiviteten i den bästa sektorn, som Sverige har att konkurrera med.

Dahmén's pessimistiska profetia beträffande svensk ekonomis framtid baserade sig på två bedömningar. Den ena gällde den internationella utvecklingen. Tillväxten i industriländerna kommer att ligga på en lägre nivå framöver främst beroende på följande faktorer: oljeräkningen, den nya konkurrensen från u-länderna, den nya protektionismen som kommer att hålla tillbaka produktionsstillväxten, miljöopinionen som också kommer att vara begränsande liksom den långsammare och dyrare tillväxten av energiproduktionen.

För Sveriges vidkommande såg Dahmén ytterligare besvärligheter. Övertron på branschätgärder, statliga ingrepp och subventioner leder fel. Kraven på jämlikhet, trygghet, att ha jobb på den plats man bor, på sociala förmåner leder till en stor tröghet i svenskt näringsliv. Fackföreningsrörelsens ökande makt ökar trögheten. Tesen att det är fult att tjäna och ha pengar tar bort incitamentet för nyföretagandet.

Dahmén's slutsats var att ingen regering tycks kunna ändra på den här utvecklingen. Det är väl främst på den punkten det finns anledning att gå i polemik med honom och hans fränder på den pessimistiska kanten.

Att vi fick ett regimskifte 1976 var ändå ett uttryck för nya strömningar i valmanskå-

ren. Det var socialdemokratin's tredje nederlag. Trenden är alltså långsiktig. Jämlikheten är en socialdemokratisk paroll som det blivit märkvärdigt tyst om. Ett annat tidens tecken är måhända att LO:s stora 2 miljonerssatsning i höst på en kampanj mot "storfinansens" knappast rönt någon uppmärksamhet alls.

Är det inte i själva verket så att ute i valmanskåren finns ett gensvar gentemot tankar om individualism och decentralisering? Att det finns en reaktion gentemot byråkrati, tröghet och pampvälde, även om den är folkrörelsemärkt? Finns det inte en gå-lust hos stora ungdomsgrupper som åter kommer att göra sig gällande? Tråkigheten i ett liv på bidrag blir uppenbar så småningom.

Visst har Dahmén rätt i att den borgerliga regeringen i mycket kört vidare i socialdemokratiska hjulspår ifråga om närings- och arbetsmarknadspolitik, men härtill har man varit så illa tvungen för att klara den akuta krisen. Det finns en klar insikt hos regeringen om nödvändigheten av att föra en alternativ politik, det vill säga en politik som förbättrar näringslivets allmänna arbetsvillkor. Småföretagarpropositionen var ett steg på den vägen. Alla Sveriges duktiga ingenjörer, tekniker, säljare, företagsledare och yrkesarbetare har inte plötsligt försvunnit. De finns kvar och kommer återigen att göra sig gällande.